

УДК 811.161.2'272:327.88
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-06

Мова, історія – основа національної єдності, ефективна зброя інформаційних війн

Сергій Гальчак <https://orcid.org/0000-0003-3706-4369>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 05.11.2024 • Схвалено до друку: 29.11.2024

Анотація

У статті зацентовано на важливості збереження та зміцнення української національної ідеї, проаналізовано низку джерел, що розкривають злочинну сутність розгорнутої путінським рашистським режимом інформаційної війни проти суверенної України. Методологічну основу світоглядної системи українства становлять людина, нація, еліта, територія, держава, історія, мова, національний патріотизм, мирне співжиття з людством, відновлення історичної правди та справедливості; ефективна державна протидія інформаційним агресіям. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (хронологічного, проблемно-історичного, аналітичного, синтезу, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-типологічного, історико-системного) методів з принципами історизму, об'єктивності, системності, науковості, верифікації. Використання цих методів дало змогу розкрити сутність інформаційної війни, яку впродовж століть веде проти України тоталітарна росія, проаналізувати форми протидії посталій загрози, аргументувати важливість української національної єдності. Наголошено, що першочерговим завданням для захисників Батьківщини, бійців ідеологічного фронту залишається прищеплення кожному українцю духу патріотизму, шанобливого ставлення до української національної ідеї, національної єдності, а для цього потрібно використовувати всі можливі механізми впливу, серед яких зокнайперше мова, історія, культура, споконвічні народні традиції, віра, свідомий патріотизм.

Ключові слова: інформаційна війна, ЗМІ, пропаганда, Україна, російська імперія, українська національна ідея, мова, історія

UDC 811.161.2'272:327.88
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-06

Language, history is the basis of national unity, effective weapons of information wars

Serhii Galchak <https://orcid.org/0000-0003-3706-4369>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Received: 05.11.2024 • Accepted: 29.11.2024

Abstract

The **purpose** of the article is to draw attention to the importance of preserving and strengthening of the Ukrainian national idea in accordance with the analysis of a number of sources that reveal the criminal nature of the information war launched by Putin's racist regime against sovereign Ukraine. The methodological basis of the worldview system of Ukrainianism consists of a person, nation, elite, territory, state, history, language, national patriotism, peaceful coexistence with humanity, restoration of historical truth and justice; effective state counteraction to information aggression. The research **methodology** is based on a combination of general scientific (chronological, problem-historical, analytical, synthesis, generalization) and special-historical (historical-topological, historical-systemic) methods with the principles of historicism, objectivity, systematicity, scientificity, and verification. The scientific **novelty** of the work is in the fact that, using these methods, the author reveals the essence of the information war waged against Ukraine by totalitarian Russia for centuries, analyzes the forms of counteraction to the emerging threat, emphasizing the importance of Ukrainian national unity. **Conclusions.** The primary task for the defenders of the Motherland, fighters of the ideological front, is to instill in every Ukrainian the spirit of patriotism, a respectful attitude to the Ukrainian national idea, national unity. For this purpose, all opportunities and mechanisms of influence should be used, including: language, history, culture, ancient folk traditions, faith, conscious patriotism.

Keywords: information war, media, propaganda, Ukraine, Russian empire, Ukrainian national idea, language, histor

Постановка проблеми. В умовах тривалої кривавої російсько-української війни особливо актуальним постало питання збереження та зміцнення української національної єдності, яку з усіх сил намагається знищити держава-агресор, використовуючи століттями випробувану нею зброю – інформаційну війну. Мета ж інформаційних війн: вихолощення за допомогою брехливої пропаганди історичної пам'яті народу, маніпуляція громадською думкою суспільства, деформування сприйняття масами реальної дійсності, створення хаосу в людській свідомості. Брутально використовуючи апробовані інструменти впливу, насамперед підконтрольні засоби масової комунікації, агресор укотре розгорнув масштабний наступ на історію, ідентичність, мову українського народу, щоб домогтися реалізації злочинної мети – його денацифікації. Тому нині такої важливості набуло питання здійснення ефективної державної протидії ворожим інформаційним агресіям.

Аналіз досліджень та публікацій. Оскільки інформаційні війни щораз збагачуються новими елементами впливу на супротивника, джерелами враження, їх не могли обійти увагою численні науковці, а отже й вітчизняні. Отож з'явилася низка цікавих досліджень. Серед найбільш відомих українських сподвижників у висвітленні згаданої проблематики, чії праці викликають закономірний інтерес, – В. Абакумов (Абакумов, 2010), А. Боровська (Боровська, 2016), П. Бураковський (Бураковський, 2017), Ю. Горбань (Горбань, 2015), Н. Еляшевська (Еляшевська, 2015), М. Житарюк (Житарюк, 2015), І. Кабаненко (Кабаненко, 2014), В. Лизанчук (Лизанчук, 2014), О. Литвиненко (Литвиненко, 2000), О. Маруненко (Маруненко, 2011), М. Ожеван (Ожеван, 2015), В. Петрик, В. Остроухов (Петрик, 2006), Н. Семен (Семен, 2018), Г. Почепцов (Почепцов, 2015), В. Хорошко, Ю. Хохлачова (Хорошко, Хохлачова, 2016) та ін. Їхні дослідницькі напрацювання різноманітні за тематикою, багатоаспектні, містять цікаві й ґрунтовні висновки. Зокрема, заслуговує на увагу наукове резюме Наталії Семен стосовно сучасного розуміння сутності інформаційної війни: «Якщо війна – це відкрите збройне протистояння, то інформаційна війна... – це

латентне нанесення словесного удару, адже не кожен реципієнт може зрозуміти, що на нього намагаються вплинути за допомогою навіювання пропаганди. Явище інформаційної війни спрямоване на те, щоб систематично і повністю впливати, а, відповідно, і змінювати людську свідомість. Адже інформаційна війна – це війна слів, зображень, трактувань, контекстів, це – медійне протистояння, яке змінює думки, дезорієнтує людей, відтак, переформатовує їхній світогляд з певною корисливою політичною метою» (Семен, 2018, с. 15).

Науковці єдині у висновку, що в розпалюванні та веденні війн зацікавлені насамперед імперії, які, посягаючи на чужі території, завжди намагаються понівечити та переписати на свій лад їхню історію, позбавити національної ідентичності підкорене населення, його рідної мови, використовуючи при цьому не лише фізичне насильство, а й підступність цілеспрямованої пропаганди, інші фактори, що дозволяють досягти мети інформаційних війн: послаблення моральних, інтелектуальних, державних, військових потенцій супротивника; створення вигідної для завойовників інформаційної реальності, примус суспільства повірити в цю реальність (Семен, 2018, с. 27).

Мета статті. На основі аналізу низки джерел, що розкривають злочинну сутність розгорнутої путінським рашистським режимом інформаційної війни проти суверенної України, звернути увагу на важливість збереження та зміцнення української національної ідеї – світоглядної системи українства, в якій методологічну основу становлять поняття «людина», «нація», «еліта», «територія», «держава», «історія», «духовна святість мови»; на важливість поглиблення національного патріотизму, мирного співжиття з людством, відновлення історичної правди.

Виклад основного матеріалу. Історія людства – це насамперед незліченна кількість воєн. Наймасштабніша, найкривавіша з них – Друга світова, що тривала 2194 дні (з 1 вересня 1939 р. до 2 вересня 1945 р.), мала кілька театрів воєнних дій: східноєвропейський, західноєвропейський, середземноморський, африканський, тихоокеанський. У ній брало участь 80 % населення Землі. Воєнні дії

відбувалися на території 40 країн. Загальні людські втрати – 50–55 млн осіб (Гальчак, 2018, с. 49). Дещо нижчі цифрові показники Першої світової війни (28 липня 1914 р. – 11 листопада 1918 р.), полум'я котрої вирувало переважно на Європейському континенті і в якій брало участь 38 держав та загинуло понад десять мільйонів солдатів і цивільних мешканців (Перша світова війна). Власне, кожна збройна інтервенція, агресія, не кажучи про глобальні збройні конфлікти, – це завжди численні людські жертви, каліцтва, страждання, величезні матеріальні втрати, море пролитої крові.

Що стосується терміна «війна», то він досить складний та неоднозначний. Однак більшість науковців вважають війну способом розв'язання конфлікту між певними політичними утвореннями шляхом бойових дій між підпорядкованими цим утворенням збройними силами (Замятин, Замятин, Юсупов, 2002). За Великим тлумачним словником сучасної української мови, війна – це «стан ворожнечі між ким-небудь, суперечка, сварка з кимось, боротьба» (Бусел, 2009, с. 186). Пруський генерал, військовий теоретик Карл Філіп Готліб фон Клаузевіц у своїй праці «Про війну» зазначав, що війна – це та сама політика, але іншими засобами. Війна – це організоване озброєне насильство, метою якого є досягнення політичних цілей (Замятин, Замятин, Юсупов, 2002, с. 45).

Але війна – не лише фізичне кровопролиття, масове застосування вогнепальної чи холодної зброї. Не менш дієвим елементом враження є й слово. У цьому людство переконалося досить давно. Уперше заговорив про «словесну війну» китайський мислитель Сунь-Дзи у своєму трактаті «Мистецтво війни», датованому 513 роком до нашої ери. За його переконанням, найбільшим успіхом будь-якої боротьби є підкорення супротивника без бою (Сунь-Дзи, 2015, с. 19). У згаданому трактаті він називає «словесну війну» «хитромудрою» і зазначає, що це протистояння відбувається з мінімальними втратами і витратами. Він уважав, що найвище мистецтво перемогти ворога, не використовуючи зброї, полягає в застосуванні інших, не військових, а інформаційних методів протистояння (Сунь-Дзи, 2015, с. 14). Важливість пропагандистського впливу, побудованого на

заздалегідь визначеному ідеологічному «лахмітті», достатньо усвідомлював біснуватий фюрер Третього Райху Адольф Гітлер, який у програмній праці «Mein Kampf» («Моя боротьба») наголошував: «При допомозі вмілого і тривалого застосування пропаганди можна змусити сприймати небо пеклом і, навпаки, найубогіше життя видавати за рай» (Нюрнбергский..., 1961, с. 257). «Збаламучена» ж «пропагандою людина, – як визнає у своїх спогадах колишня графиня Софія Грохольська, родина якої на початку ХХ ст. мешкала в Стрижавському маєтку під Вінницею, – стає несвідомим знаряддям підричних сил...» (Грохольська, 2018, с. 31). Тому не випадково саме слово, мова стали основним інструментом нового виду війн – інформаційних, а головним їхнім носієм, особливо в останні десятиліття, – засоби масової комунікації, Інтернет.

Агресори ніколи не любили своїх жертв, з презерством і зневагою ставилися до їхніх історичних, культурних і духовних надбань, до всього, що об'єднувало їх як незалежну, самобутню націю. Яскраве підтвердження цього – багатовікова стражденна доля України, територія якої в різні історичні періоди перекроювалася не однією імперією, а людність піддавалася суцільній дискримінації, нівелювалася; коли одні завойовники-гнобителі привчали говорити її своєю польською мовою, другі – московською, треті – німецькою тощо, ненавидячи, украї зневажаючи українців як націю, їхню чарівну солов'їну мову, про яку так пафосно й проникливо висловився Максим Рильський:

Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих – рідна мова,
Вишневих ніжних пелюстків,
Сурма походів світанкова.
Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа (Рильський).

Не менш промовистий і такий вислів: «Там, де звучить рідна мова, там живе український народ» (Сосюра). Український поет Володимир Сосюра написав ці рядки в 1931 році, коли в його рідному Дебальцевому на Донеччині українська мова ще звучала. Сьогодні ж тут говорити нею небезпечно. За українську мову тут, на окупованій російськими загарбниками території, вбивають...

На важливість збереження української мови та її значення, і не лише в період суспільно-політичних катаклізмів, звертали увагу відомі українські мислителі. Серед них – автор першого українського букваря під назвою «Грамматика» та першого написаного українською мовою історичного роману «Чорна рада» Пантелеймон Куліш. Він є автором і низки поетичних творів. Звертаючись до народу, в одному з віршів письменник наголошував:

Єдиний в тебе скарб – прапращурівське слово,

Заклав його Боян від кражи й чужождства:

Одно воно життя твого міцна основа,

Певніша над усі потуги і багатства (Зіневич, 2019).

П. Куліш зробив чимало для того, аби українська мова отримала «права громадянства», щоб нею друкували різні твори – як для простолюду, так і для вчених людей. Із цією метою він укладає українську абетку, збирає фольклорні твори й публікує їх, видає перший український часопис «Основа», стає автором різноманітних творів – художніх, публіцистичних, наукових. Зрештою, перекладає Біблію й твори класиків світової літератури українською мовою.

На цю подвижницьку працю його надихала думка, що саме мова є основою буття української нації. Він розумів, що коли українці утвердяться як нація зі своєю мовою, то це стане сильним (якщо не смертельним!) ударом по російській імперії. П. Куліш, зокрема, писав: «Пам'ятне бо нам слово московського оракула: польське повстання єсть ніщо, як порівняти його з повстанням літературної України. Там, рече, відпала б, може, під лихий час, невеличка провінція від Імперії; а тут мужицька мова, ставши літературною, розколе Імперію на самій серцевині» (Кралюк, 2019).

Гортаючи літопис часу, бачимо, як принизливо ставилися різні імперії, що в минулі століття владарювали на стражденній українській землі, вороги свободи, незалежності, вільнолюбства українського етносу, також до української історії, самого етносу.

Так, утверджуючи своє панування на експропрійованих землях Брацлавщини й Поділля, польська шляхта вважала, що чималою загрозою для неї є люди з простонароддя, які «вміють читати своє письмо». Тому в «Проекті

знищення Русі» від 1717 року зазначалося: «Навчений у простій селянській школі хлоп вітає на декілька десятків миль з підданства і шукає волі... Потрібно... привчати селянських дітей не до книжок, а до плуга, сохи й ціпа» (Правда..., 1968, с. 84).

За царювання Миколи I, який запровадив обов'язкову попередню цензуру друкованої продукції в Росії (уперше власну імперію назвав Росією в 1721 році Петро I; до цього, за уточненням відомого українського письменника, борця за справедливість Олега Черногуза, це була Тартарія, пізніше – Татарія, ще пізніше – Золота Орда, до періоду царювання Петра I – Московія з Петербурга надійшов суворий наказ: пильно стежити за українською літературою, не допускати в ній «переваги любові до батьківщини», тобто до України, «над любов'ю до вітчизни», тобто – імперії. Політично неблагоннадійним уважався всякий, хто виявляв інтерес до українських старожитностей, історії, літератури, мови – цементуючої сили української нації. У Московському університеті знайшлися навіть так звані «професори», які у своїх лекціях запевняли, що українська мова є та сама російська, але попсована польською.

Згодом опубліковано Валуєвський циркуляр про те, що самої української мови як такої «не було, не має і бути не може», та Емський указ, який повністю заборонив друкувати будь-які книжки українською мовою (навіть тексти до музичних творів) або ввозити таку літературу з-за кордону, говорити українською мовою на театральній сцені. Саму назву «Україна» царська цензура заміняла на «Малоросія» (Гальчак, 2011, с. 196–197).

Такою ж нетерпимою до так званих «хохлів» була політика Російської імперії в період національно-визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. Так, крайнє несприйняття російсько-імперські шовіністи висловлювали стосовно діяльності Української Центральної Ради, про що красномовно засвідчує «Відозва «Красной Точки» [войовничої таємної монархічної організації. – С. Г.] до населення» у 1918 р.:

«Громадяни! Ви, звісно, вже знаєте, що Українська Центральна Рада, ця наволоч запроданців і зрадників російського народу, тільки займалась тим, що привозила з Німеччини та Австрії різних жуликів і шахраїв, наподоби пана

Грушевського та ін, і розпродувала південну Росію німцям, ляхам, жидам вроздріб і в розпивну...

За наказом кайзера австро-німецькі полчища рушили на нас, взявши з собою для прикриття російських відщепенців, що продали віру і батьківщину, т. з. українців, і лукавих ляхів, перебіглих на бік німців у важкий час Русі...

В диких звірствах українців, ляхів і німців беруть участь жиди, які на кожному кроці продають російський народ і віддають його на розправу наших ворогів. Українська Центральна Рада за діяльної участі німців, ляхів і жидів працює відновлення жидо-ляхо-німецької панщини, готує нові кайдани, нові ланцюги, розбиті 57 років тому назад державною рукою Царя-Визволителя...

Громадяни..., знищуйте ворогів штиками, бомбами і кулеметами. Докажіть, що вістря російського штика ще не притупилось, здатне пробити тисячі тіл наших проклятих ворогів, що бажають потопити народ в морі російської крові і згубити у вогні анархії і пожеж велику Росію.

В приборканні і знищенні ворогів народу запорука відродження і зміцнення єдиної Росії під зверхністю Державника-Імператора, оскільки лише цар земний, – Помазаник Божий, спадкоємний обранець російського народу, може дарувати народу мир, спокій, порядок, землю і волю...» (ДАВіО, ф. Р–2734, оп. 1, спр. 13, арк. 11–12).

Крім «Красної Точки», так вели себе тоді й інші російські шовіністичні організації: «Союз Русского народа», «Православие», «Самодержавие», «Русская народность», так звана бригада «Черная рука». Ось рядки із ще одного їхнього «Возвання»:

«...Влада перейшла до рук жидівських самодержавців, які безкарно розпоряджаються долями великого народу і приймають усі міри для того, щоб закабалити руський народ в ярмо Всесвітнього Жидівського Кагалу. Створюючи собі дійових помічників в особах якихось українців (помісь жидів і ляхів) і, запросивши на допомогу ляхів, жидівська влада розпочала похід проти Церкви Православної – берегині й покутниці величезних страждань Руського Народу... Отці і брати!.. Щоб вийти з вогню анархії та пожеж, спрямованих на гибель Росії жидами, ляхами та українцями..., будьте

Гермогенами..., куйте духовні мечі... Не дайте загинути Святій Русі... Стійте міцно за Віру, Царя і Вітчизну» (ЦДАВО України, ф. 1793, оп. 1, спр. 68, арк. 21 зв.).

Аналогічним було ставлення до українців правителів та їхніх оплечників Золотої орди, Османської імперії, нацистського Третього Райху, один із лідерів якого, «коричневий цар України» Еріх Кох, заявляв, що якби зустрів українця, гідного сидіти з ним за одним столом, то він був би змушений застрелити його (Berhoff, 2004, р. 37).

Нині в хаос національного розбрату, протистояння, братовбивства намагаються втягнути українців прихильники «русского мира», коли така ж великоімперська путінська росія, нехтуючи всіма міжнародними юридично-правовими нормами, під якими стоїть і її підпис, зокрема під Будапештським меморандумом від 5 грудня 1994 р. про гарантії суверенітету та безпеки України, посягнула на територіальну цілісність Української держави, спершу загарбала Крим, а потім розв'язала повномасштабну російсько-українську війну. Окрім того, військова агресія країни-сусіда проти України активно супроводжується інформаційною війною, мета якої – маніпуляція громадською думкою, деформування сприйняття реальної дійсності, створення хаосу в людській свідомості. Упродовж понад триста років російська політика (політика Московського царства), залишається незмінною – забрати в сусідів мову (адже що більше тієї мови, то меншим стає їхній «русский мир»), історичну пам'ять, культуру, віру, вихолостити національний дух. Активно використовуючи мас-медіа, оскільки саме вони є основним джерелом інформування суспільства та найбільш ефективно впливають на формування громадської думки (Семен, 2018, с. 13), влада держави-агресора, як серцевина та виразниця «русского мира», послідовно втілює в життя свої підступні стратегічні цілі. Контрольовані нею ЗМІ систематично й цілеспрямовано поширюють пропагандистську ересь, стали гучною трибуною відвертих шовіністів, українофобів, колаборантів.

На це, зокрема, звертає увагу у викладеній на початку 2020 р. в Інтернет-мережі статті «Війна ідентичностей. Україна опинилася перед

новими викликами» доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Національного університету «Києво-Могилянська академія» Лариса Масенко. Науковець з обуренням наводить слова «заяви шовініста Захара Прілепіна у публікації в «Комсомольській правді» 25 серпня 2013 року під назвою «Українців не існує? А жаль»: «От українська мова є. Україна як держава теж є, є українська ідея, жовто-блакитний прапор, тризуб, Бандера з Петлюрою і Мазепою, «Кобзар» Шевченка, український націоналізм і українська література є, а народу такого немає і ніколи не було».

Аналогічні міркування, – продовжує вона, – на сайті «Русская идея» 26 квітня 2016 року виклав журналіст-колаборант Олександр Чаленко, який утік до Москви після Революції Гідності: «Так, є українська мова, український алфавіт, українська література, вишиванки, шаровари, українська «історія», українські національні «герої». Є мільйони людей, які щиро вважають себе «українцями», однак ніяких «українців» в природі не існує. Просто всі ці «мови» і «українські літератури» існують автономно від тих людей, які проживають на території сучасної України, і ніяк з ними не стикаються. Чому не стикаються? Та тому, що приблизно 90 % громадян України є абсолютно російськими людьми. Ніяку «мову», і взагалі нічого «українського» вони у своєму побуті не використовують».

У лекції, прочитаній у Москві в жовтні 2019 року, колаборант знову намагався довести, що українців «в природі не існує»: «Українці існують лише тому, що існує держава Україна. Відніми державу Україну – українці зникнуть».

Ба більше, подібна ересь звучить і з уст експомічника президента росії володимира путіна владислава суркова, який вважає, що України не існує, а є лише так зване українство: «України немає. Є українство. Тобто, специфічний розлад розуму. Дивним чином доведене до крайних ступенів захоплення етнографією. Таке ж криваве краєзнавство. Сумбур замість держави. Борщ, Бандера, бандура є. А нації не має. Брошура «Самостійна Україна» є, а України немає. Питання лише в тому, України вже немає чи поки що немає?» («Политический лузер»...).

Подібні заяви свідчать про те, що путінський агітпроп намагається підготувати суспільну

думку і всередині країни, і зовні до запланованої ліквідації Української держави.

Не кажемо вже про самого кривавого злочинця путіна, який тільки й марить денацифікацією України, світовим пануванням. Згадаймо його висловлювання про «русский мир», що «росія закінчується там, де закінчується російська мова».

Варто зазначити, що путінські пропагандисти та їхні прислужники системно навішують аудиторії негативні міфологеми про Україну, у яких вона постає як країна, непридатна для життя, її влада та військо – це бандити і фашисти, які вбивають мирне населення та руйнують економіку. Натомість для росії, у цьому контексті, вимальовується інша реальність. Вона постає як могутня країна з авторитетним лідером, що здатна захистити своїх «братів та сестер» від українсько-фашистського свавілля (Семен, 2018, с. 21). Найбільш популярні пласти стереотипів про Україну:

- Україна – це частина росії, і вона не може існувати без росії. Тому українці є регіональною групою росіян, які мають свій говір та певні територіальні особливості.

- Української мови не існує. Чимало росіян вважають, що українська мова – це діалект, який утворився з російської, а саме оформлення самостійної української мови нав'язане або поляками, або владою Австро-Угорщини.

- Західна Україна – це осередок «бандерівців», «укрофашистів», а Львів – їхня столиця.

- Української культури не існує. Чимало росіян вважають, що, окрім вишиванок, народних пісень та кількох письменників, в українському культурному обширі більше нічого немає. Усіма іншими культурними надбаннями Україна має завдячувати Радянському Союзу.

- Етнічні росіяни перебувають під загрозою в Україні. Саме тому вони просять, щоб росія заступилася за них і втрутилась у суверенні справи України. Адже росія «своїх» у біді не кидає (Семен, 2018, с. 22–23) та ін.

Загалом, російська федерація за допомогою підконтрольних їй пропагандистських центрів, що стали потужним інструментом влади, який деформує свідомість аудиторії, в інформаційній війні проти України реалізує низку завдань. Серед них – створення атмосфери зневаги до

українського слова, культури, історії та державності, нав'язування ідеї про всемогутність та прогресивність росії; провокація соціальних, національно-етнічних сутичок; фальсифікація фактів історичної спадщини, висміювання здобутків українського народу; нав'язування свого способу життя, поведінки, світогляду як апріорі істинних речей; нав'язування паніки та підрив морального духу і віри українців у перемогу (Семен, 2018, с. 27–28) тощо.

Багато зусиль докладає агресор, щоб убити клин у національну єдність українців, оскільки українська національна ідея зовсім неприйнятна для ворогів. Насамперед тим, що вона містить у собі прагнення до правди, добра і справедливості, захищає інтереси української нації, а не нації завойовників.

Українська національна ідея – це насамперед, як уже згадувалося, світоглядна система українства, в якій методологічну основу становлять поняття «людина», «нація», «еліт»а, «територія», «державна», «духовна святість мови», «національний патріотизм», «мирне співжиття з людством». Це – духовна концепція, яка містить установки про господарювання на своїй землі без чужинського впливу. Це – віра в себе, дороговказ духовного оздоровлення нації і практичного безсмертя на Землі. Саме національна Україна забезпечує невмирущість України!

Тільки національна ідея здатна перетворити громадянина України в українського патріота, тільки вона може відродити українську націю в її природному образі: національному, державотворчому, історичному, виробничому, культурному, політичному, психологічному. Це – генератор стрімкого руху вперед, розвитку як духовної, так і матеріальної сфер. Це – скарбниця великих і вічних знань про минуле українського етносу, його сучасне і майбутнє. Тільки той живе повноцінним життям і має велику перспективу, хто споживає ці знання та використовує їх належним чином. Це – дороговказ усім українцям.

Тому треба постійно проявляти невичерпний інтерес до вітчизняної історії, історії своєї малої батьківщини. Але історії правдивої, не фейкової, не вигаданої ворожими пропагандистськими центрами. При цьому не варто забувати досить слушну настанову, хоч і

цинічну, нацистського ідеолога Йозефа Геббельса: «Забери у народу історію і через покоління він перетвориться на натовп, а ще через покоління ним можна керувати, мов стадом» (Правий, 2020, с. 4). Тому й донині актуальними видаються мудрі слова, які свого часу сказав відомий історик, уродженець Вінниччини В. Б. Антонович, про те, що «дивно жити в краї і не знати ні самого краю, ні його людності» (Антонович, 1908, с. 395). Адже справжній патріотизм починається з виховання любові до рідного краю, своєї Батьківщини, пізнання її історії та сьогодення. Українська національна ідея сьогодні – це збереження незалежної, суверенної держави Україна, самоідентифікація нації, визнання її світовою спільнотою, поглиблення поваги до українства, його традицій, мови, віри.

Це особливо важливо нині, коли немає й дня без виття сирен тривоги. Коли українська національна ідея, зранена, знівечена, кровоточить, як і сама нація, історична місія якої полягає в тому, щоб забезпечити нормальні умови життя з власної праці, за власними законами, за власним світоглядом.

Це варто глибоко зрозуміти українським державникам, масмедійникам, усім захисникам рідної Батьківщини, які протистоять агресору в нищівній гібридній війні, оскільки питання інформаційної агресії проти України з боку росії сьогодні є надзвичайно актуальним – аналіз українського досвіду роботи ЗМІ в умовах інформаційної війни засвідчує, що на відміну від росії, де кожна інформаційна атака ретельно планується і виконується з особливою старанністю, Україна поки що перебуває в процесі вишколу боротьби з інформаційним агресором (Семен, 2018, с. 3).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Першочерговим завданням для захисників зраненої Батьківщини, бійців ідеологічного фронту залишається проникнення в розум і серця кожного українця, прищеплення духу патріотизму, шанобливого ставлення до української національної ідеї, національної єдності. Для цього варто використовувати всі можливі механізми впливу, серед яких – щонайперше мова, історія, культура, споконвічні

народні традиції, віра, щира безкорислива синівська любов до матері-України, глибокий, свідомий патріотизм.

Важливо, щоб кожен із них пройнявся мудрістю Апостола української нації Тараса Шевченка, який, розуміючи, що свою долю треба формувати своїми руками, своєю волею, боротьбою, закликав: «Борітеся, поборете, Вам Бог помагає! В своїй хаті – своя правда і воля святая!» (Шевченко, 1978, с. 296), незламністю духу славетної Лесі Українки, що закарбувався у її безсмертному творі «*Contra spem spero!*»:

Я на вбогім сумнім перелозі
 Буду сіять барвисті квітки,
 Буду сіять квітки на морозі,
 Буду лить на них сльози гіркі.
 І від сліз тих гарячих розтане
 Та кора льодовая міцна,
 Може, квіти зйдуть – і настане
 Ще й для мене весела весна.
 Я на гору круту крем'яную
 Буду камінь важкий підіймать,
 І, несучи вагу ту страшную,
 Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невидну,
 Не стулю ні на хвилюк очей,
 Все шукатиму зірку провідну,
 Ясну владарку темних ночей...
 Так! Я буду крізь сльози сміятись,
 Серед лиха співати пісні,
 Без надії таки сподіватись.
 Буду жить! – Геть думи сумні! (Леся Українка, 1893, с. 13).

Також дуже важливо донести до найширших мас розуміння, що єдиний народ буде тоді, коли кожен із десятків мільйонів українців, які живуть у різних регіонах, усвідомлює: Україна починається з тебе! Тоді навіть найнебезпечніші інформаційні загрози агресора приречені на поразку.

Масовий героїчний супротив захисників Батьківщини в лихій російсько-українській війні, їхня мужність і готовність захищати рідну землю до останнього подиху – красномовне підтвердження цього.

Література

- Абакумов, В. М. (2010). Загальна характеристика форм і засобів ведення інформаційних війн в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, вип. 38, с. 159–165.
- Антонович, В. Б. (1908). Автобіографічні записки. *Літературно-науковий вісник*. Київ; Львів, 1908, т. 43, кн. IX.
- Боровська, А. (Ред.) (2016). *Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналіт. доп.* Київ: НІСД. 109 с.
- Бураковський, П. (2017). Російська пропаганда про події в Україні: тенденції 2014 – 2016 років. *Media Sapiens*. http://www.osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/rosiyska_propaganda_pro_podii_v_ukrani_20142019_rokiv/ (04.09.2024).
- Бусел, В. Т. (Укл.) (2009). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: Перун.
- Гальчак, С. (2018). *Поділля в роки Другої світової війни (1939–1945)*: монографія. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля».
- Гальчак, С. Д. (2011). *Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: XIX – поч. XXI ст.*: монографія. Вінниця: Меркьюрі-Поділля.
- Горбань, Ю. О. (2015). Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, вип. 1, с. 136–141.
- Грохольська, С. (2018). Болючі спогади 1917 – 1919. Вінниця: ТВОРИ. ДАВіО – Державний архів Вінницької області.
- Еляшевська, Н. Ф. (2015). Вразливість України до інформаційної війни. *Теле- та радіожурналістика*. Львів, вип. 14, с. 165–169.
- Житарюк, М. Г. (2015). «Гарячі точки» у ЗМІ та засобах масової інформації, пропаганди і маніпуляції. Особливості російсько-української війни 2014. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, вип. 40, с. 208–214.

- Замятин, А., Замятин, В., Юсупов, Р. (2002). Опасности информационно-психологической войны. *ОБЖ*, № 6, с. 42–46.
- Кабаненко, І. (2014). *Інформаційна війна Росії проти України побудована на суцільній брехні*. <http://uaapress.info/uk/news/show/28496> (15.08.2024).
- Кралюк, П. (2019). Україна vs Росія. Пантелеймон Куліш керувався тим, що саме мова є основою української нації. <https://www.radiosvoboda.org/a/30090635.html> (30.08.2024).
- Леся Українка. (1893). *Contra spem spero!* [В:] *На крилах пісень*. Львів, с. 13–14.
- Лизанчук, В. В. (2014). Антиукраїнська інформаційна агресія в телерадіопросторі Росії та України. *Наукові записки Інституту журналістики*, т. 56, с. 13–21.
- Литвиненко, О. В. (2000). *Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії*: монографія. Київ: ВКФ «Сатсанга». 222 с.
- Маруенко, О. (2011). Зовнішні і внутрішні інформаційні війни у медійному просторі України. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*, № 4, с. 91–95.
- Нюрнбергский... (1961). *Нюрнбергский процесс над главными немецкими военными преступниками*: сборник материалов, т. 7.
- Ожеван, М. (2015). *Інформаційні війни: курс онлайн лекцій*. http://courses.prometheus.org.ua/courses/KNU/102/2015_T2/about. (15.08.2024).
- Петрик, В. М., Остроухов, В. В. (2006). *Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних операцій*: навч. посіб. Київ: Росова, 208 с.
- Почепцов, Г. Г. (2015). *Сучасні інформаційні війни*. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 497 с.
- Правда... (1968). *Правда про унію: Документи і матеріали*. Львів.
- Правий, П. (2020). *Ярослав. Останній каган Руси*. Київ: «Видавництво Сергія Пантюка». 200 с.
- Семен, Н. (2018). *Російські інтернет-ресурси як чинник інформаційної війни проти України (на прикладі сайтів «Правда.Ру» та «Російський діалог»)*. (Дис. канд. наук соц. ком.). Дніпро, 250 с.
- Сунь-Дзи. (2015). *Мистецтво війни*. Львів: Видавництво Старого Лева, 108 с.
- Шевченко, Т. (1978). *Кавказ*. [В:] *Твори. В п'яти томах. Т. 1: Поетичні твори (1837 – 1847)*. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро».
- Хорошко, В. О., Хохлачова, Ю. Є. (2016). Інформаційна війна. ЗМІ як інструмент інформаційного впливу на суспільство. Частина І. *Інформаційна безпека*, № 22(3), с. 283–288.
- ЦДАВО України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
- Berhoff, K. C. (2004). *Harvest of Despair: Life and Death in Ukraine under Nazi Rule*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Рильський, М. *Рідна мова*. <https://gramotiy.co.ua/%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC-%D1%80%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0/> (03.09.2024).
- Зіневич, Н. (2019). *Пантелеймон Куліш – 200 років: ТОП-10 фактів про творчість*. <https://poglyad.tv/pantelejmon-kulich-200-rokiv-top-10-faktiv-pro-tvorchist-article> (11.09.2024).
- Перша світова війна*. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0 (11.09.2024).
- Сосюра, В. *Рідна мова*. <https://ukrclassic.com.ua/katalog/s/sosyura-volodimir/557-volodimir-sosyura-ridna-mova> (11.09.2024).
- «Политический лузер»: Стефанчук уколол экс-помощника Путина Суркова. <https://hvylya.net/uk/news/201095-politicheskij-luzer-stefanchuk-ukolol-jeks-pomoshhnika-putina-surkova> (01.09.2024).

References

- Abakumov, V. M. (2010). Zahalna kharakterystyka form i zasobiv vedennia informatsiinykh viin v Ukraini [General characteristics of the forms and means of information warfare in Ukraine]. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, vyp. 38, 159 – 165. (in Ukrainian).

- Antonovych, V. B. (1908). Avtobiohrafichni zapysky [Autobiographical notes]. *Literaturno-naukovyi visnyk*. Kyiv; Lviv, t. 43(IX), 395. (in Ukrainian).
- Borovska, A. (Ed.). (2016). *Informatsiini vyklyky hibrydnoi viiny: kontent, kanaly, mekhanizmy protydii: analit. dop.* [Information Challenges of Hybrid Warfare: Content, Channels, Countermeasures: Analytical Report]. Kyiv: NISD, 109 s. (in Ukrainian).
- Burakovskiy, P. (2017). Rosiiska propahanda pro podii v Ukraini: tendentsii 2014–2016 rokiv [Russian propaganda about events in Ukraine: trends of 2014-2016]. *Media Sapiens*. http://www.osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/rosiyska_propaganda_pro_podii_v_ukrani_20142019_rokiv/. (04.09.2024). (in Ukrainian).
- Busel, V. T. (Ed.) (2009). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: Perun. (in Ukrainian).
- Halchak, S. (2018). *Podillia v roky Druhoi svitovoi viiny (1939–1945)* [Podillia during the Second World War (1939–1945)]: monohrafiia. Vinnytsia: TOV «Merkiuri-Podillia». (in Ukrainian).
- Halchak, S. D. (2011). *Rozvytok kraieznavstva u Skhidnomu Podilli: XIX – poch. XXIst.* [Development of regional studies in Eastern Podillya: XIX - beginning XXI century]: monohrafiia. Vinnytsia: Merkiuri-Podillia. (in Ukrainian).
- Horban, Yu. O. (2015). Informatsiina viina proty Ukrainy ta zasoby yii vedennia [Information war against Ukraine and means of its conduct]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vyp. 1, 136–141. (in Ukrainian).
- Hrokholska, S. (2018). *Boliuchi spohady 1917–1919* [Painful memories 1917-1919]. Vinnytsia: TVORY. (in Ukrainian).
- DAViO – Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti [State archive of Vinnytsia region]. (in Ukrainian).
- Eliashevskaya, N. F. (2015). Vrazlyvist Ukrainy do informatsiinoi viiny [Vulnerability of Ukraine to information warfare]. *Tele-ta radiozhurnalistyka*. Lviv, vyp. 14, 165–169. (in Ukrainian).
- Zhytariuk, M. H. (2015). «Hariachi tochky» u ZMI ta zasobakh masovoi informatsii, propahandy i manipuliatsii. Osoblyvosti Rosiisko-Ukrainskoi viiny 2014 ["Hot spots" in mass media and media, propaganda and manipulation. Features of the Russian-Ukrainian war of 2014]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Zhurnalistyka*, vyp. 40, 208–214. (in Ukrainian).
- Zamiatyn, A., Zamiatyn, V., Yusupov, R. (2002). Opasnosty informatsyonno-psykholohycheskoi voyny [Dangers of information-psychological warfare]. *OBZh*, № 6, 42–46. (in Russian).
- Kabanenko, I. (2014). *Informatsiina viina Rosii proty Ukrainy pobudovana na sutsilnii brekhni* [Russia's information war against Ukraine is built on complete lies]. <http://uapress.info/uk/news/show/28496>. (15.08.2024). (in Ukrainian).
- Kraliuk, P. (2019). *Ukraina vs Rosiia. Panteleimon Kulish keruvavsia tym, shcho same mova ye osnovoiu ukrainskoi natsii.* [Ukraine vs Russia. Panteleimon Kulish was guided by the fact that language is the basis of the Ukrainian nation]. <https://www.radiosvoboda.org/a/30090635.html> (30.08.2024). (in Ukrainian).
- Lesia Ukrainka. (1893). Contra spem spero! [V:] *Na krylakh pisen*. Lviv, 13–14. (in Ukrainian).
- Lyzanchuk, V. V. (2014). Antyukrainska informatsiina ahresiiia v teleradioprostori Rosii ta Ukrainy [Anti-Ukrainian informational aggression in the television and radio space of Russia and Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, t. 56, 13–21. (in Ukrainian).
- Lytvynenko, O. V. (2000). *Spetsialni informatsiini operatsii ta propahandystski kampanii* [Special information operations and propaganda campaigns]: monohrafiia. Kyiv: VKF «Satsanha», 222 s. (in Ukrainian).
- Marunenko, O. (2011). Zovnishni i vnutrishni informatsiini viiny u mediinomu prostori Ukrainy [External and internal information wars in the media space of Ukraine]. *Osvita rehionu: politolohiia, psykholohiia, komunikatsii*, № 4, 91–95. (in Ukrainian).
- Niurnberhskiy... (1961). *Niurnberhskiy protsess nad hlavnymi nemetskymy voennymi prestupnykamy: sbornyk materyalov* [The Nuremberg trials of the main German war criminals: a collection of materials], t. 7. (in Russian).
- Ozhevan, M. (2015). Informatsiini viiny: kurs onlain leksii. [Information wars: course of online lectures]. http://courses.prometheus.org.ua/courses/KNU/102/2015_T2/about. (15.08.2024). (in Ukrainian).
- Petryk, V. M., Ostroukhov, V. V. (2006). *Suchasni tekhnolohii ta zasoby manipuliuvannia svidomistiu, vedennia informatsiinykh viin i spetsialnykh operatsii* [Modern technologies and means of manipulating consciousness, conducting information wars and special operations]: navch. posib. Kyiv: Rosova. 208 s. (in Ukrainian).
- Pocheptsov, H. H. (2015). *Suchasni informatsiini viiny* [Modern information wars]. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 497 s. (in Ukrainian).
- Pravda... (1968). *Pravda pro uniuu: Dokumenty i materialy* [The truth about the union: Documents and materials]. Lviv. (in Ukrainian).

- Pravyi, P. (2020). *Yaroslav. Ostannii kahan Rusy* [Yaroslav. The last Kagan of Rus]. Kyiv: «Vydavnytstvo Serhiia Pantiuka». 200 s. (in Ukrainian).
- Semen, N. (2018). *Rosiiski internet-resursy yak chynnyk informatsiinoi viiny proty Ukrainy (na prykladi saitiv «Pravda.Ru» ta «Rosyiskyi dyaloh»)* [Russian Internet resources as a factor in the information war against Ukraine (on the example of the websites "Pravda.Ru" and " Russian dialogue")]. (PhD Thesis). Dnipro, 250 s. (in Ukrainian).
- Sun-Dzy. (2015). *Mystetstvo viiny* [The art of war]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 108 s. (in Ukrainian).
- Shevchenko, T. (1978). *Kavkaz [V:] Tvory. V piaty tomakh. T. 1: Poetychni tvory (1837 – 1847)*. Kyiv: Vydavnytstvo khudozhnoi literatury «Dnipro». (in Ukrainian).
- Khoroshko, V. O., Khokhlachova, Yu. Ye. (2016). *Informatsiina viina. ZMI yak instrument informatsiinoho vplyvu na suspilstvo. Chastyna I. [Information war. Mass media as a tool of information influence on society. Part I]. Informatsiina bezpeka, № 22(3), 283–288.* (in Ukrainian).
- TDAVO Ukrainy – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchychk orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy [The Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine]. (in Ukrainian).
- Berhoff, K. C. (2004). *Harvest of Despair: Life and Death in Ukraine under Nazi Rule*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press. (in English).
- Rylskyi, M. *Ridna mova* [Native language].
<https://gramotiy.co.ua/%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC-%D1%80%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0/> (03.09.2024). (in Ukrainian).
- Zinevych, N. (2019). *Panteleimon Kulish – 200 rokiv: TOP-10 faktiv pro tvorchist* [Panteleimon Kulish - 200 years: TOP-10 facts about creativity]. <https://poglyad.tv/pantelejmon-kulish-200-rokiv-top-10-faktiv-pro-tvorchist-article> (11.09.2024). (in Ukrainian).
- Persha svitova viina* [The First World War].
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0 (11.09.2024). (in Ukrainian).
- Sosiura, V. *Ridna mova* [Native language]. <https://ukrclassic.com.ua/katalog/s/sosyura-volodimir/557-volodimir-sosyura-ridna-mova> (11.09.2024). (in Ukrainian).
- «Polytycheskyi luzer»: *Stefanchuk ukolol eks-pomoshchnyka Putyna Surkova* [“Political loser”: Stefanchuk injected Putin's ex-assistant Surkov]. <https://hvylya.net/uk/news/201095-politicheskij-luzer-stefanchuk-ukolol-jeks-pomoshhnyka-putina-surkova> (01.09.2024). (in Russian).

Автор

Сергій Гальчак, доктор історичних наук, професор
 e-mail: galchaksd@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3706-4369>

Author

Serhii Galchak, Doctor of Science in History, Professor
 e-mail: galchaksd@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3706-4369>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that he has no conflict of interest